וְשָׁמוּאֵל אָמַר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוֹיֵיהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, **מִכְּלָל** – משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום **דְּלָאו אֶשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל** לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, ובדלעיל.

שואלת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת** יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם **צְרִיכָה הַתְרָאָה** שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה **לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה** התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן** בֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא** וכבר יודעת שהדבר אסור, **לֹא בָּעְיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא, תֵּיבָּעֵי הַתְרָאָה** – תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות **דְּאִי הַדְּרָה בָּהּ** – **תֵּיהַדַּר בָּהּ** – שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תָּא שְׁמַע להוכיח מרישא דמשנתנו, **אַרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה**, ומדייקת הגמרא, **מֵישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא** – משמע שרק לא שותה, **הָא** קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ – אבל בעלה מקנא לה, **לְמַאי** – לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם **לְאוּ לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ**, ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר אַבַּיֵי, לֹא** – אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה **לְאוֹסְרָהּ עָלָיו** – כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו.

עוד דוחה הגמרא, **רַב פָּפָּא אָמַר, לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה** – שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, **כְּדַתָּנֵי, אֵין מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה** שהרי ארוסה אינה שותה ובדלעיל, **אֲבָל מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.**

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך משנתנו, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרְאֵל, בַּת יִשְׂרְאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה.** ומדייק רבא, **מֵישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא** – משמע שרק לא שותות, **הָא** קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ – אבל בעליהן מקנא להן, **וּלְמַאי** – לשם מה מקנא להן, והרי יודע שלא יוכל להשקותן, **אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו** כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, **הָא אִסּוּרָן וְקַיְימָן** – הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, **אֶלָּא לְאוּ לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן**, ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה מְדַיְיקֵנָא, לֹא**, אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי **לְאוֹסְרָהּ לַבּוֹעַל** שנסתרה עמו **כְּבַעַל** שנאסרה עליו, ואם יעמדו בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, **דְּתָנַן** להלן בפרקנו, **כָּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל** כל זמן שלא שתתה, **כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל**, אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך המשנה, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בָּעַל לְקַנּוֹיֵי מְקַנֵּי, וכי יתכן שֶׁעֲבְדֵי בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵּי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לְבַעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סָתְמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שֶׁבֵּין דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **בַּעַל שָׁמַחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל**. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחִיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וכי יתכן שֶׁעֲבְדִינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחִיל לֵיהּ** – שייעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, **סָתְמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין**, ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין**, בית דין שבמקומו של הבעל, **לוֹ** – לבעלה בשמעלה אותה לבית דין הגדול, **שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים** שישמרו עליו **שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ**. ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל**, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלּוֹתָהּ לְקִינּוּיוֹ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל**, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דִּנְמֵירֵי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו שרוצה לבעול, **אָמְרִי לֵיהּ אַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיָךְ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעִירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזֶקֶן מַמְרֶא** שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך **כְּשֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לְמַחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך **כְּשֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לְמַחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ**, שהכתוב בית הדין אין לקונסה כיון שאינה מרגישה שעשתה מעשה פריצות גדול, אבל בשאר המקרים שבעליהן בפניהן ואינן יראות ממנו ועוברות על דת, פריצות גדולה היא ואינן צריכות התראה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְרָצָה בַּעַל לְקַנּוֹיֵי מְקַנֵּי** ומוחל לה על עוונה, **מְקַנְּיָמָה** אצלו וחי עמה, **אוֹ אֵינוֹ מְקַנְּיָמָה** וחייב לגרשה. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקַפְּדָא דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקפידת הבעל, שנאמר "וקנא את אשתו", **וְהָא לֹא קָפֵיד** – והרי אינו מקפיד, ויכול לקיימה. **אוֹ דִּלְמָא** אין הדבר תלוי בבעל זה, אלא **בֵּיוָן דְּקָפֵיד** – שדרך הבעלים להקפיד בכך, על כרחו של בעל זה גם כן נקרא שהוא **קָפֵיד.**

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל**, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סָתְמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שֶׁבֵּין דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **בַּעַל שָׁמַחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל**. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא, כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחִיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל**, אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלּוֹתָהּ לְקִינּוּיוֹ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל**, אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דִּנְמֵירֵי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו שרוצה לבעול, **אָמְרִי לֵיהּ אַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיָךְ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יְאוֹשִׁיָּה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעִירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזֶקֶן מַמְרֶא** שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך **כְּשֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לְמַחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך **כְּשֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לְמַחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ**, שהכתוב

המשך בעמוד ל

תלה בהם "ותפשו בו", וְכָשֶׁאֲתִי אֲצַל חֲבֵירַי שֶׁבַּדָּרוֹם, עַל שְׁנַיִם – הדין הראשון והשלישי הוֹדוּ לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יֵרְבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו, יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, שְׁמַע מִינָּהּ מהדין הראשון שאמר, שבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ.

ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, פְּלִיגֵי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא, באיזה אופן מחול. חַד מהם אָמַר, קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד מהם אָמַר, לְאַחַר סְתִירָה נַמִּי מָחוּל. ופוסקת הגמרא, וּמִסְתַּבְּרָא שהדין כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מַאי – מהיכן ההוכחה, מִדְּקָא מַהֲדְרֵי – ממה שענו רַבָּנָן להלן לְרַבִּי יוֹסֵי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, בַּעֲלָהּ של הנסתרת ההולך עמה לבית דין נֶאֱמָן עָלֶיהָ שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך תלמידי חכמים שילווהו, מִפְּנֵי וָחוֹמֶר, ומה נֶּאֱמָן שֶׁהִיא בְּכָרֵת בַּעֲלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה שנסתרה, לֹא כָּל שֶׁכֵּן שבעלה נאמן. אָמְרוּ לוֹ רבנן לרבי יוסי, לֹא – אינו דומה, שהרי אִם אָמְרָה בְּנִדָּה שבעלה נאמן עליה, שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר, תֹּאמַר בְּסוֹטָה, אם נטמאה, שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר עולמית. ומוכיחה הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי וְאִי אָמְרַתְּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַת לָהּ – מצוי אופן דְּיֵשׁ לָהּ לסוטה הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבָעֵיל – שאם ירצה ימחל לקינויו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, שְׁמַע מִינָּהּ.

שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ – לפני ששתו, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה כּוֹ'.

שואלת הגמרא, כְּמַאי קָמִיפַּלְגִי – מה הטעם שמחמתו חולקים בית שמאי ובית הלל. ומשיבה, בֵּית שַׁמַּאי סָבְרֵי, שֶׁטֵּר הָעוֹמֵד לִגְבוֹת – מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו, כְּגָבוּי דָּמֵי – מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי, שְׁטַר הֶעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי, והנכסים הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.

שנינו במשנה, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו'** איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, מַחֲלוֹקֶת רבי אליעזר על חכמים, **רַק בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה**, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה, שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת, וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, **אֲבָל אַיילוֹנִית דְּבֵרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וגם רבי אליעזר מודה בזה, אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון **שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע"**, מבואר שדוקא **מִי שֶׁזַּרְעָהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָה זוֹ** – האיילונית **שֶׁאֵין זַרְעָהּ לְהַזְרִיעַ**, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.

מקשה הגמרא, **מֵיתִיבִי, הַמְקַנֵּא לְאֵרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כָּנָסָהּ** – לפני שלקחה בנישואין **נִסְתָּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

המשך מהעמוד הקודם

ואתחיל בנוגע להשתתפותי במפעל האמור, ובהקדים, אשר מפעל אחראי ביותר שכזה - באם נפסל מקצתו נפסל כולו. ואפילו אם רק באיזהו מקומן ייכנס בו פירוש שאינו מתאים ויודפס כך, הרי זה מטיל פגם בכל המפעל. שמזה מובן שאחראי יכול להיות רק זה שיש בידו הזמן והפנאי להקדישו ככל הדרוש לעבור על כל הפירוש מן הקצה אל הקצה, ולעבור בעיון המתאים, בכדי לשלול כל סטי' מדרך המסורה, היא היא דרך הישרה.

כן מובן שבמפעל כהאמור - אינו שייך ענין של מינוי שליח או בא כח, כי אין דבר אחראי כזה נעשה על ידי אמונה באחרים וסמיכה עליהם. ובפרט על פי פתגם כ"ק אדמו"ר הצמח צדק, אשר מלה הבאה בדיבור היא לרבים, שבכתב - לכל הדור, ושבדפוס - לדורי דורות.

ולכן מוכרחני לסרב מלקבל ההצעה האמורה, ולא רק לשללה בנוגע להאחריות, אלא גם כן שלא לתת שמי להמפעל, כיון שקריאת השם היינו הך דהשתתפות בהאחריות, כמובן.

ב) בנוגע לעצם המפעל, דעתי שדבר נכון הוא, אבל אך ורק - באם ייעשה על ידי אנשים נאמנים ולאחרי זה - ביקור של כמה וכמה בני סמכא שיש להם נאמנות בהחלט בענינים כגון אלו. ואפרש דברי:

אף שבעצם הדבר - נתפרשו דברי התנ"ך על ידי המפרשים הראשונים ושלאחריהם, מתחיל מפרשנדתא הוא פירוש רש"י ועד למצודת דוד ומצודת ציון, אשר סמכות מיוחדה להם, כי עסקו בפירוש התנ"ך מתאים לענינו, זאת אומרת, מלאכת הקדש, שפירשו תורת ה', ספר הספרים, מבלי כל פניות ונגיעות, אפילו פניות רוחניות, ועל אחת כמה וכמה מבלי התשוקה להעמיד על דעת עצמו ולהראות שאין כל דבר נעלם ונסתר, וכלשון רש"י בכמה מקומות "לא ידעתי" וכיו"ב, ועוד בזאת מודגשה הסמכות שלהם - בהיות להם מסורה מדור לדור בפירוש הכתובים לאמתתם, וקרוב לודאי - כמה פירושים שנמסרו מדור לדור מאז כתיבת ספרי התנ"ך. וידועים דברי הרמב"ם בנוגע ללשון הקדש, איך שמפני ריחוק הדורות נשתכחו כמה ענינים ופרטים שזהו מקשה בהבנת הלשון, הרי שהיתה מסורה בזה.

אף על פי כן, כיון שיש שנויים בסגנון, כמה ענינים שלפנים הי' פי' פשוט ועכשו - לא פשוט וכיו"ב, לכן טוב שיערך פירוש האמור. והרי יש לנו להשען על מה שגדולי ישראל בדורות שקדמונו - הרשו להעתיק מפירושים האמורים ללשון אידיש, עברי טייטש, והשתדלו להפיצה בין אלו שלא יכלו מפני איזו סיבות שתהיינה, ללמוד מפירוש רש"י ושלאחריו. אלא שפשוט שתנאי העקרי לכל המפעל - שיהי', כלשון חז"ל, יין ישן ורק הקנקן, זאת אומרת, רק הסגנון והלשון, יהי' חדש. ויין הישן - הרי זה אותם הפירושים שסמכו עליהם ידיהם גדולי ישראל בדורות שקדמונו, וכנזכר לעיל - מפירוש רש"י ועד למצודת דוד ומצודת ציון.

ג) על דרך שמצינו בפירושים הקדמונים - שהוסיפו דיוק בפירושם על ידי הבאת ביטוי מלשונות אחרים, וכלי רש"י - בלע"ז, הרי גם בפירוש האמור יש להכניס על דרך זה.

המשך בעמוד קפה